

Mõtteid info- ja võrguühiskonnast

Kaido Kikkas
2019/2020

Kaido Kikkas 2019. Käesoleva dokumendi paljundamine, edasiandmine ja/või muutmine on sätestatud ühega järgnevatest litsentsidest kasutaja valikul:

*** GNU Vaba Dokumentatsiooni Litsentsi versioon 1.2 või uuem**

*** Creative Commonsi Autorile viitamine + Jagamine samadel tingimustel 3.0 Eesti litsents (CC BY-SA) või uuem**

Infoühiskond?

- Üldlevinud jaotus:
 - Primitiivsed ühiskonnakorraldused
 - Agraarühiskond
 - Industriaalühiskond
 - ??? Infoühiskond?

Loengu allikad

- Robert Theobald („The Rapids of Change“)
- Charles Handy („The Future of Work“ jt)
- Pekka Himanen („Hacker Ethic“)
- Paul Redmond
- Vinton (Vint) Cerf
- Manuel Castells
- Yochai Benkler („The Wealth of Networks“)

Suurte muutuste aeg

- Vana hiina needus - "Elagu sa huvitavaal ajal!"
- Sarnane seis nagu koriluselt põllumajandusele või sealt omakorda tööstusühiskonda minekul
- NB! Panused on suuremad!!
 - Nii tootlike kui hävituslike võimsuste tohutu kasv (k.a. võimalus kogu kupatus õhku lasta!)
 - Arusaamisele jõudmine, et planeedi piirid on vastu tulemas (ülerahvastus, saaste, globaalne soojenemine)

Uue aja immigrandid

- "Noor õppigu, vana teab isegi" kaob. Õppimisprotsess läheb üle võrgumudelile. Konstruktivistlik õpimudel
- *Mindquake* (Theobald) - mingitpidi revolutsiooniline situatsioon; vanad mudelid enam ei kehti. Oluliseks muutub võime jaotada suuremad "põrutused" reaks väiksemateks (kergem seedida!)

Charles Handy 9 paradoksi

- intellekt: käsitletakse kui kapitali erivormi, kuid keegi ei suuda seda samaväärselt hallata
- töö: tasuta töötamine on ebasoosinguks => paljud tööd on tegemata ja paljud inimesed tööta
- tootlikkus: organisatsioonid nõuavad rohkemat tööd vähematelt inimestelt, ülejäänud jäävad tegevusetaks => organisatsioonid muutuvad efektiivsemaks, ühiskond tervikuna aga ebaefektiivsemaks
- aeg: tehnoloogia võimaldab teha asju kiiremini, teravneva konkurentsi tõttu on aga vaba aega veelgi vähem

. . .

- rikkus: majandus sõltub nõudluse rahuldamisest, ent enimvajatavaid asju ei saa toota ega müüa
- organisatsioon: peab olema korraga nii globaalne kui lokaalne (initsiatiiv vs meeskonnatöö)
- vanus: kiiresti liikuvat ühiskonda juhib vanem põlvkond, teadmise ülekanne aga ei toimi
- isik: isikuvabadus ja inimõigused versus grupihuvid
- õiglus: mis ühe jaoks on õiglane, ei pruugi seda olla teise jaoks

Manuel Castells võrguühiskonnast

- Tendentsid:
 - Infopõhine majandus – NB! Tõrjutuse oht
 - Globaalne majandus – I, III ja ka IV maailm
 - Võrkettevõte
 - Töö ja tööhõive muutused – paind- ja individuaaltöö
 - Ühiskondlik tõrjutus, polariseerumine
 - Tõelise virtuaalsuse kultuur
 - Karm ja räpane poliitika
 - Ajatu aeg
 - Voogude ruum
- Vrd. Marx ==><== Weber ==><== Castells!

Eluks vajalikud oskused

- Hariduse võimalikke arenguid XXI sajandil:
 - Mitmekesisistumine - nii traditsiooniline preisi mudel kui alternatiivid (Montessori, Steiner)
 - Individualiseerumine, isikule orienteerumine; mitmekesised meetodid (aja ja koha lõikes)
 - Elukestev õpe

Rõhuasetuste muutus (Redmond 1995)

- Traditsiooniline (minevik?)
 - Selgus
 - Tööandja
 - Tööülesanne (job)
 - Karjäär
 - Edutamine
 - Kraadiõpe

- Tulevik (olevik?)
 - Hägusus, mitmekesisus
 - Klient
 - Väärtuse lisamine
 - Portfoolio
 - Isiksuse areng
 - Elukestev õpe

McJob ja tuleviku töökoht

- Märksõna: paindlikkus
- Töökohal püsimise aeg lüheneb?
- Eelis: korralik baasharidus + kohanemisvõime
- McJob - ???
 - Douglas Couplandi järgi "madala palga, prestiiži ja inimväärikusega ning ilma tulevikuväljavaateta töö teenindussfääris".

Gombergi derviš

- "Pöörleva derviši sarnane ühiskond, mis vajab oma eksisteerimiseks tarbimishullust" (W. Gomberg) - majandussüsteem eeldab tootmise, ostujõu ja töökohtade pidevat kasvu
- Kihistumine (riikide ja isikute lõikes), keskkonnaprobleemid, tehnoloogia pahupoole nähtused majasid tabavatest lennukitest värskete viirusteni
- Alternatiiv??

Töö muutub

- Tööpõhised ametid (*labour-based*)
- Oskuspõhised ametid (*skill-based*)
- Teadmuspõhised ametid (*knowledge-based*)

- Tööl käimine ==> Töö tegemine

Akadeemia või klooster?

- Pekka Himanen:
 - Senine tööeetika pärineb kloostrist – töö kui väärtus omaette, range ajakava, karistused. Üks Õige Viis
 - Infoajastu tööeetika peab pärinema akadeemiast – vastasmõju, sõna- ja korraldusvabadus, diskussioon. Üht Õiget Viisi pole
 - Kas elada, et töötada – või töötada, et elada?

Ohud

- Suurem vabadus \Leftrightarrow palju suurem vastutustunne
- Lühem kestus \Leftrightarrow suurem intensiivsus ja stress
- NB! Oht kaotada piir töö- ja puhkeaja vahel!
- Tagajärg - läbipõlemine!

Tsunftide tagasitulek?

- Handy ennustab keskaegse tsunftikorra taassündi uuel kvalitatiivsel tasemel - hajali paiknevad, iseseisvad meistrite (+sellid ja õpipoisid) rühmad (*gangs*). IT- ja automaatlahendused asendavad senise suurettevõtte masinavärki, säilitades tootlikkuse samal tasemel. "Õpetlane ja koer"
- Teenindussektori esiletõus

Ühiskond võrgus – või võrguühiskond?

- Esimene vaatenurk - Internet on vaid järgmine samm inimkommunikatsiooni arengus. Küberruumi pole tegelikult olemas. Internetis on seesama ühiskond mis väljaspool seda
- Teine lähenemine - iga järgmine oluline muutus kommunikatsioonis on avaldanud mõju ka teistele elualadele (telegraaf, telefon, mobiilside, nutistu...)

Võrgukogukond

- Midagi uut - inimkollektiiv, mille määratleb mitte füüsiline asukoht, vaid ühised vaated, huvid ja mõttemall
- Vint Cerf: põhjuseks on
 - Kahesuunalisus (vrdl. ajalehtede võrgu- ja paberversiooni)
 - Laiem suhtlemismallide spekter, mis vastavalt vajadusele läheneb vahetu suhtluse võimalustele või pakub turvalist distantsti
- Tänapäeval laialdaselt kasutatav koostöövorm (tarkvaraarendus, e-õpe, ajaviide jpm)

Info kui uutlaadi ressurs?

- Yochai Benkler väidab, et info erineb kardinaalselt eelnevatest põhiresurssidest (maa, kuld, kapital)
 - Sul on kaks õuna. Annad ühe ära. Mitu jääb?
 - Sa tead kahte anekdooti. Räägid ühe ära....
- Puudusevaba majandus (*post-scarcity*)?
- Info, teadmised ja kultuur - kolm peamist ühiskondliku sfääri, kuhu kogukondlik lähenemine on kõvasti tagasi tulnud (vahepeal olid esiplaanil kapital, raha ja kasum).

Kuningas Koko ja Fantippo postkastid

- „Uut sorti nõidus“...?
- Infoühiskond eeldab stabiilset baasi
- Eesti - ilmselt pikka aega balansseerinud ülemisel piiril. Lisaforsseerimine praeguses seisus viib selleni, et esijalad (IT, finants) jooksevad tagajalgade (sotsiaal, haridus, kultuur) eest ära. Tulemus: Soome saab rahvast juurde...
- Netipanga uus versioon vaest pensionäri ei aita
- Samavõrd oluline kui võrk ise on oskus sellega midagi konstruktiivset peale hakata

Punkte Himase häkkerieetikast

- Töö kui lemmiktegevus, hobi
- Mängulisus
- Kokkurabamine on out
- „Kas elu on reede või pühapäev?“
- Kirglik elu

Kuhu asi tüürib?

- Mõtteraputusi on olnud varem ja neid tuleb veel
- Märksõna: paindlikkus
- Infoühiskond ei kujune laiemalt välja enne vaesemate ühiskondade mingilgi määral järeljõudmist
- 2 HÄDATARVILIKKU EELDUST:
 - TERVE MÕISTUS
 - SÜDAMETUNNISTUS

Lisalugemist

- Peter Barnes. Capitalism 3.0
- Yochai Benkler. The Wealth of Networks
- Larry Lessig. Code v2.0
- Larry Lessig. Free Culture
- Brian Martin. Information Liberation
- Eben Moglen. Anarchism Triumphant
- Pekka Himanen. Hacker Ethic

Tänaseks kõik